Sociaal en Cultureel Planbureau

Factsheet

Maten voor gemeenten

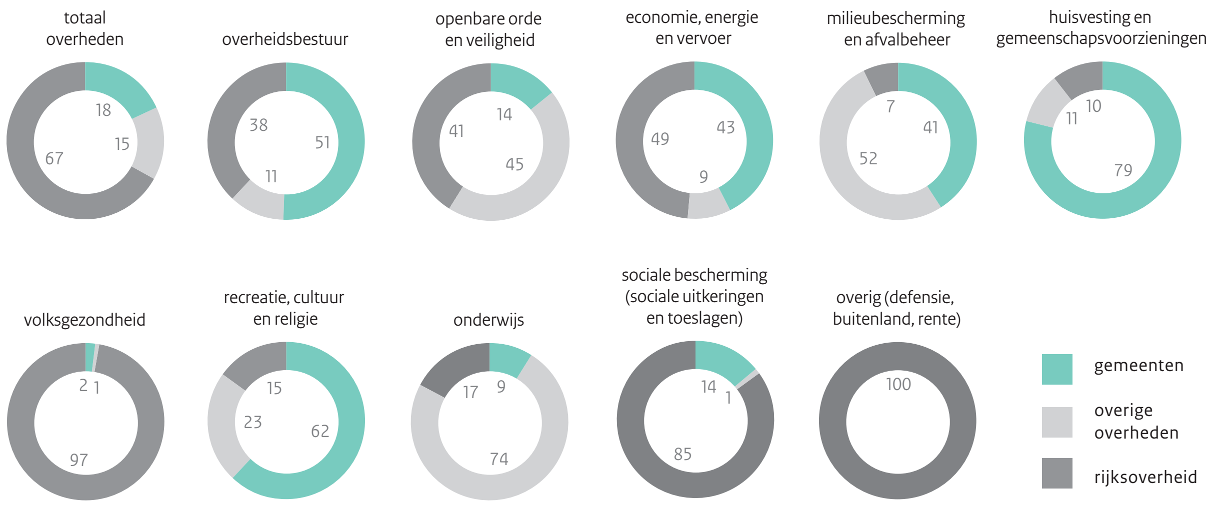
2014

Prestaties en uitgaven van de lokale overheid in de periode 2007 - 2012

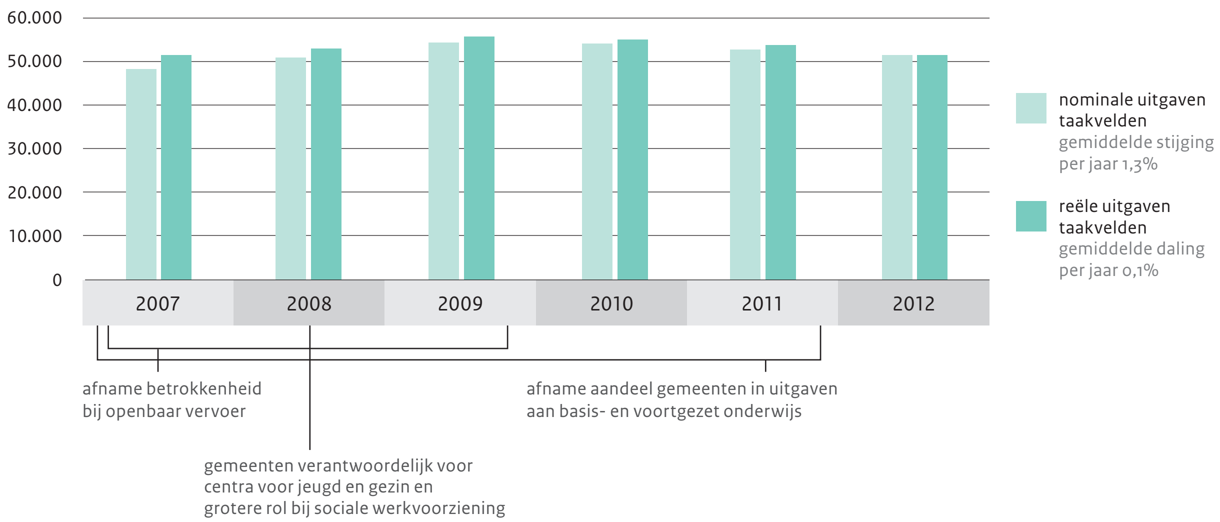
In de dienstverlening aan burgers spelen gemeenten een steeds belangrijker rol. Zij krijgen steeds meer taken op het gebied van de publieke dienstverlening. In het recente verleden was dit het geval met het onderwijsachterstandsbeleid, de sociale werkvoorziening, de huishoudelijke hulp en de centra voor jeugd en gezin. Met de decentralisaties in 2015 zijn de jeugdzorg, de extramurale verzorging en de participatie van mensen met beperkingen naar de gemeenten overgaan. Er is dus veel gaande bij gemeenten. In 2012 gaven de gemeenten samen ruim 51 miljard euro uit voor hun burgers. De vraag is wat burgers hiervoor terugkrijgen. In de publicatie Maten voor gemeenten 2014 worden de gemeentelijke uitgaven en prestaties geanalyseerd voor de periode 2007-2012. In deze factsheet worden de uitkomsten bondig en beeldend samengevat.

1 Aandeel van gemeenten in overheidsuitgaven, 2012 (in procenten)

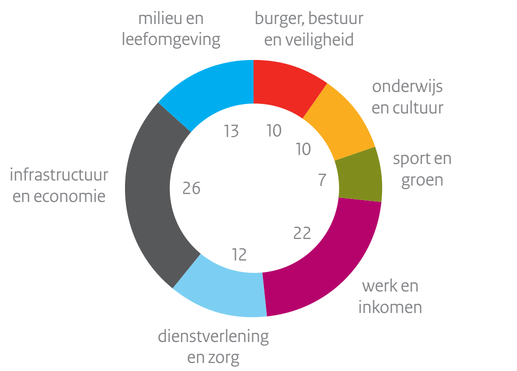
2 Gemeentelijke uitgaven, 2007-2012 (in miljoen euro's)

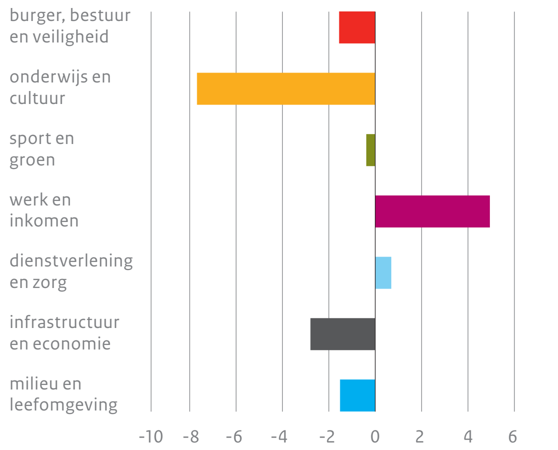
3 Zeven gemeentelijke sectoren

In *Maten voor Gemeenten 2014* worden de uitkomsten van de analyses op verschillende niveaus gepresenteerd. Naast het totaal van gemeentelijke uitgaven worden zeven sectoren onderscheiden, die zijn opgebouwd uit 17 taakvelden en 51 voorzieningen. Hier beperken we ons tot het benoemen van de zeven sectoren en de weergave van de resultaten per taakveld.

3a aandeel van sectoren in totale gemeentelijke uitgaven, 2012 (in procenten)

3b gemiddelde jaarlijkse ontwikkeling van de productie per sector, 2007-2012 (in procenten)

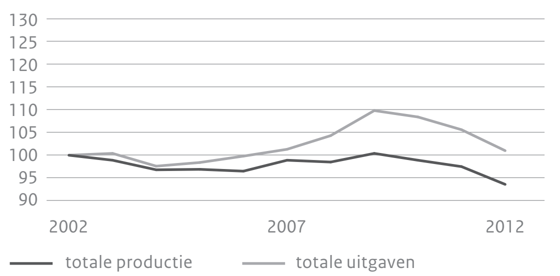

We zien een aantal uitschieters die te maken hebben met veranderingen in gemeentelijke taken. De daling bij onderwijs en cultuur komt doordat bij het openbaar onderwijs de middelen steeds meer rechtstreeks naar de scholen gaan. Bij infrastructuur en economie wordt de daling veroorzaakt door de privatisering bij het openbaar vervoer. De stijging bij werk en inkomen heeft te maken met de versterkte regietaken van gemeenten voor de sociale werkplaatsen.

4 XXXXXXXXXXXXXXXXXXX

De productie wordt meestal direct gemeten in termen van het aantal gebruikers van een voorziening of de hoeveelheid geleverde diensten, maar soms ook indirect door de uitgaven te corrigeren voor de relevante prijsontwikkeling. De gemeentelijke productie blijft met gemiddeld 1,0% per jaar achter bij de groei van de reële uitgaven. Dit is gebruikelijk voor sectoren met arbeidsintensieve dienstverlening als zorg en onderwijs (ziekte van Baumol). Na een stijging tussen 2006 en 2009, gevolgd door een daling in de latere jaren, ligt de productie in 2012 per saldo ruim 5% onder het niveau van 2002.

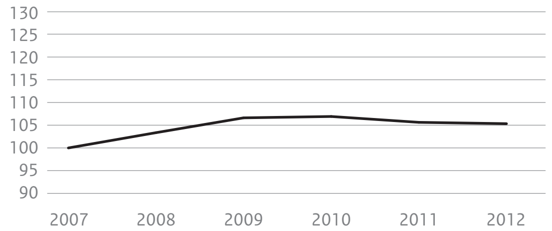
4 prestaties gemeenten 2002-2012 (indexcijfers, 2002=100)

5 De relatieve kostprijs daalt sinds 2011

De ontwikkeling van de reële uitgaven per product geeft aan in welke mate een product duurder of goedkoper wordt ten opzichte van de totale overheidsuitgaven. We noemen dit de relatieve kostprijs van de betreffende overheidsdienst. In 2008 en 2009 groeit de relatieve kostprijs gemiddeld met ruim 3% per jaar. In 2010 blijft deze ongeveer gelijk en vanaf 2011 daalt de relatieve kostprijs zelfs met gemiddeld 1,1% per jaar.

5 gemiddelde jaarlijkse ontwikkeling van de relatieve kostprijs, 2007-2012 (indexcijfers, 2007=100)

6.a Burger bestuur en veiligheid

De productie en uitgaven bij openbaar bestuur ontwikkelen zich zeer gematigd en de uitgaven lopen redelijk in de pas met de productie. Tot het openbaar bestuur behoort onder meer de bestuurlijke ondersteuning, het ambtelijk apparaat voor bestuur en raad. Uitgaven en productie volgen hier globaal de ontwikkeling van het taakveld openbaar bestuur. Bij burgerzaken, waar documenten en vergunningen worden verstrekt, stijgen de uitgaven sneller dan de productie. Bij openbare orde en veiligheid, waaronder politietaken voor openbare orde en de brandweer zijn begrepen, lopen uitgaven en productie verder uiteen. Daardoor ontstaan forse jaarlijkse kostprijsstijgingen. Bij openbare orde komt dit vooral door hogere uitgaven, bij de brandweer door lagere productie. Hier moeten we echter rekening houden met de “veiligheidsparadox”, hoe beter de politie en brandweer in preventieve zin presteren, hoe lager de productie in termen van gepleegde misdrijven en uitgebroken branden.

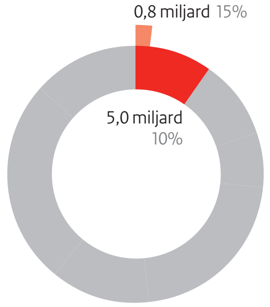
6.b Onderwijs en cultuur

De zorg voor het funderend onderwijs was van oudsher een belangrijke gemeentelijke taak, maar de rijksbijdragen hiervoor worden in toenemende mate direct aan scholen of schoolbesturen toegekend. Onderwijshuisvesting is nog wel een belangrijke gemeentelijke taak. De onderwijsuitgaven vergen circa 6% van de gemeentelijke uitgaven en de uitgaven voor kunst en cultuur circa 4%. De uitgaven voor onderwijshuisvesting hebben zich gematigd ontwikkeld, maar de verandering in de productie is nagenoeg nihil. Dit betekent dat de kostprijs is gestegen. Bij kunst en cultuur zijn de uitgaven licht gestegen, maar is de productie duidelijk achtergebleven, hetgeen een gemiddelde kostprijsstijging van 4,8% per jaar impliceert. Bibliotheken hadden te maken met minder uitleningen (-6,4% per jaar) en culturele voorstellingen werden slechter bezocht (-3,7% per jaar). De musea daarentegen presteerden – met gemiddeld 4,9% meer bezoekers per jaar —goed.

6.c Sport en groen

Sport en groen zijn typisch lokale aandachtsgebieden, met uiteenlopende voorzieningen als sportaccommodaties, openbaar groen, recreatiegebieden, groene sportvelden en begraafplaatsen. De productie van groen- en sportvoorzieningen heeft zich betrekkelijk gematigd ontwikkeld. Een lager groeitempo treffen we aan bij de zwembaden (minder bezoekers) en een iets hoger groeitempo bij de groene sportvelden (meer gebruik). Aan groene sportvelden is daarnaast de afgelopen jaren meer geld uitgegeven in verhouding tot het aantal sporters dat er gebruik van maakt, waardoor de jaarlijkse kostprijsstijging relatief wat hoger uitvalt.

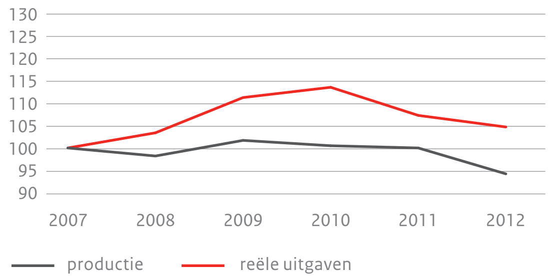
6.a Burger, bestuur en veiligheid

aandeel in totale gemeentelijke uitgaven, in miljarden euro's en als percentage

sectorspecifieke inkomsten, in miljarden euro's en als percentage van sectorspecifieke uitgaven

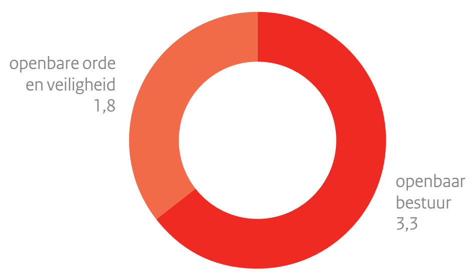
prestaties 2007-2012 (indexcijfers, 2007=100)

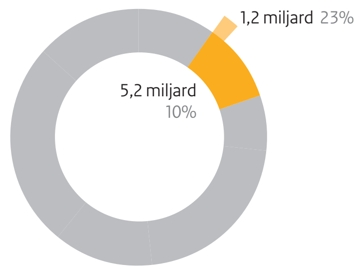
prestaties per taakveld 2007-2012

	jaarlijkse ontwikkeling in % productie	uitgaven	kostprijs
openbaar bestuur	0,0	-0,6	-0,6
openbare orde en veiligheid	-3,1	2,3	5,6
burger bestuur en veiligheid	-1,2	0,9	2,1

kosten per taakveld (in miljarden euro's)

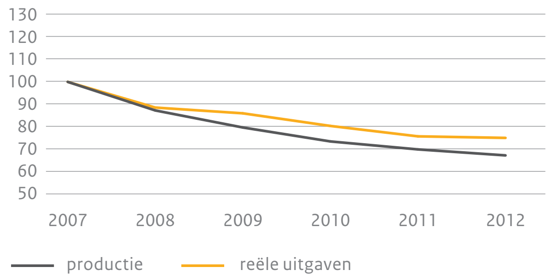
6.b Onderwijs en cultuur

aandeel in totale gemeentelijke uitgaven, in miljarden euro's en als percentage

sectorspecifieke inkomsten, in miljarden euro's en als percentage van sectorspecifieke uitgaven

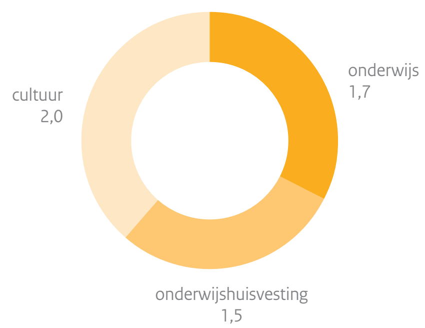
prestaties 2007-2012 (indexcijfers, 2007=100)

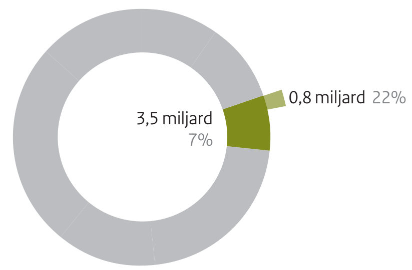
prestaties per ~~voorziening~~ 2007-2012

	jaarlijkse ontwikkeling in % productie	uitgaven	kostprijs
onderwijs	-15,3	-14,8	0,5
onderwijshuisvesting	-0,3	3,0	3,3
cultuur	-3,3	1,3	4,8
onderwijs en cultuur	-7,7	-5,7	2,3

kosten per taakveld (in miljarden euro's)

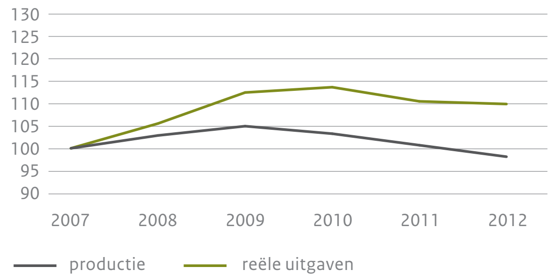
6.c Sport en groen

aandeel in totale gemeentelijke uitgaven, in miljarden euro's en als percentage

sectorspecifieke inkomsten, in miljarden euro's en als percentage van sectorspecifieke uitgaven

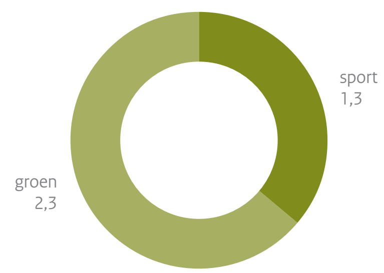
prestaties 2007-2012 (indexcijfers, 2007=100)

prestaties per taakveld 2007-2012

	jaarlijkse ontwikkeling in % productie	uitgaven	kostprijs
sport	-0,9	2,1	3,0
groen	-0,1	1,8	1,9
sport en groen	-0,4	1,9	2,3

kosten per taakveld (in miljarden euro's)

6.d Werk en inkomen

In 2012 was er met de gemeentelijke uitgaven voor werk 3,6 miljard euro gemoeid en voor inkomen 7,5 miljard. Bij werk gaat het om de sociale werkvoorziening, gesubsidieerde arbeid en re-integratie en bij inkomen om de uitvoering van de bijstand en de uitkering van bijstandsgelden. De productie en de uitgaven voor het taakveld inkomen lopen in de pas. Bij werk en re-integratie zien we een forse daling van de relatieve kostprijs. Bij de sociale werkvoorziening blijven de uitgaven achter op de ontwikkeling van werkenden in deze voorziening (-2,7%), maar vooral bij de gesubsidieerde arbeid en re-integratie nemen we een daling van de uitgaven waar die niet wordt gecompenseerd door een evenredig lagere productie.

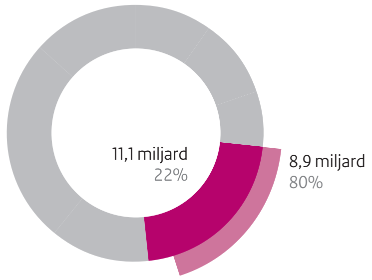
6.e Dienstverlening en zorg

De sector is ingedeeld in drie taakvelden: maatschappelijke dienstverlening (inburgering, kinderopvang), maatschappelijke ondersteuning en openbare gezondheidszorg. De grote kostprijsdaling bij dienstverlening wordt veroorzaakt door inburgering. Door een wetswijziging viel de productie in 2007 voor een groot deel weg. In de latere jaren is dit weer bijgetrokken. De ontwikkeling bij ondersteuning (maatschappelijk werk en opvang, huishoudelijke hulp, gehandicaptenvoorzieningen en sociaal cultureel werk) is gematigd, waarbij de productie wat achterblijft bij de uitgaven. Bij de openbare gezondheidszorg is dit niet het geval. Dat hangt samen met de introductie van de centra voor jeugd en gezin, waarbij de ontwikkeling van de voorziening en daarmee de uitgaven vooruit lopen op het gebruik door gezinnen met jonge kinderen in latere jaren.

6.f Infrastructuur en economie

Onder infrastructuur vallen uitgaven aan wegen, parkeren, regulering verkeer en vervoer en openbaar vervoer. Hiervan is het onderhoud van wegen, straten en pleinen met 3 miljard euro de belangrijkste voorziening. Onder het taakveld economie vallen grondexploitatie, zeehavens, nutsbedrijven en bevordering van handel en industrie. In uitgaven betreft dit geringe posten, met uitzondering van de grondexploitatie waarin 7,3 miljard euro omgaat. De uitgaven dalen in deze sector gemiddeld met 1,3%. Uitzonderingen op de dalende uitgaven zien we bij wegen, straten en pleinen (+1,2%), parkeren (+8,9%) en bevordering handel en industrie (+5,8%). Bij de laatste voorziening staat er een stijging van de productie tegenover, bij de andere twee blijft de productie gelijk. De kostprijzen ontwikkelen zich in deze sector redelijk gematigd. Wel is de grondexploitatie vanaf 2010 steeds meer een kostenpost geworden dan een winstmaker.

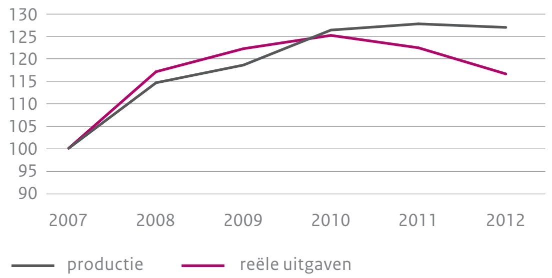
6.d Werk en inkomen

aandeel in totale gemeentelijke uitgaven, in miljarden euro's en als percentage

sectorspecifieke inkomsten, in miljarden euro's en als percentage van sectorspecifieke uitgaven

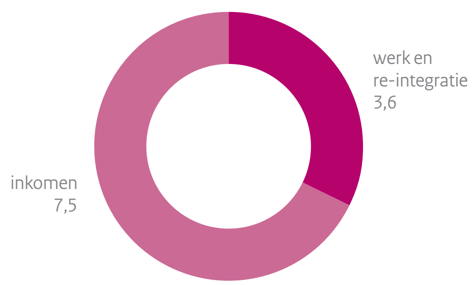
prestaties 2007-2012 (indexcijfers, 2007=100)

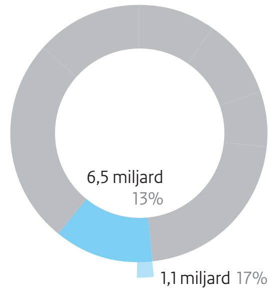
prestaties per taakveld 2007-2012

	jaarlijkse ontwikkeling in % productie	uitgaven	kostprijs
werk en re-integratie	13,3	6,1	-6,3
inkomen	2,0	1,9	-0,1
werk en inkomen	4,9	3,1	-1,7

kosten per taakveld (in miljarden euro's)

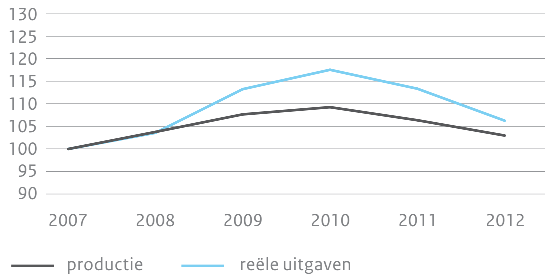
6.e Dienstverlening en zorg

aandeel in totale gemeentelijke uitgaven, in miljarden euro's en als percentage

sectorspecifieke inkomsten, in miljarden euro's en als percentage van sectorspecifieke uitgaven

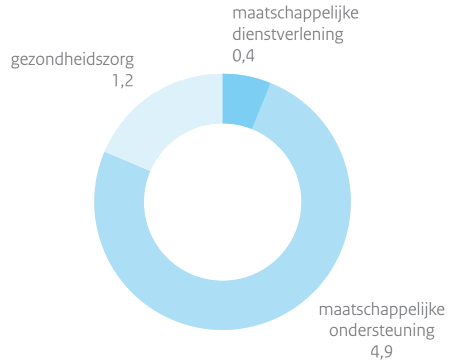
prestaties 2007-2012 (indexcijfers, 2007=100)

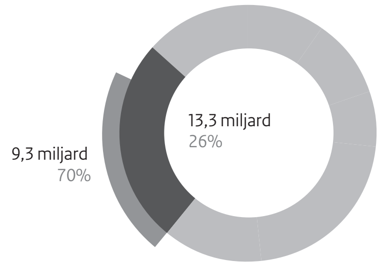
prestaties per taakveld 2007-2012

	jaarlijkse ontwikkeling in % productie	uitgaven	kostprijs
maatschappelijke dienstverlening	6,1	-8,6	-13,8
maatschappelijke ondersteuning	-0,2	1,4	1,6
gezondheidszorg	2,4	5,3	2,9
dienstverlening en zorg	0,3	1,2	0,6

kosten per taakveld (in miljarden euro's)

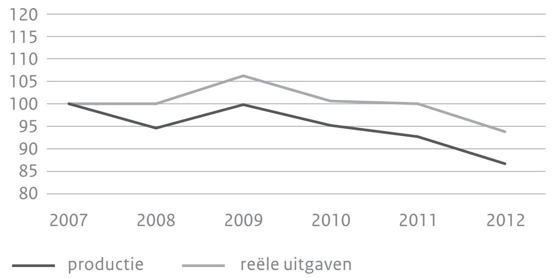
6.f Infrastructuur en economie

aandeel in totale gemeentelijke uitgaven, in miljarden euro's en als percentage

sectorspecifieke inkomsten, in miljarden euro's en als percentage van sectorspecifieke uitgaven

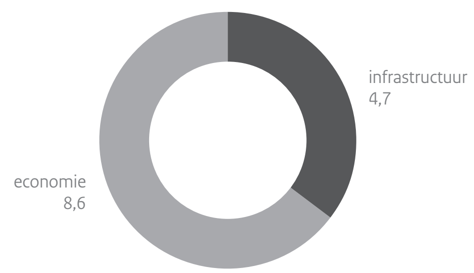
prestaties 2007-2012 (indexcijfers, 2007=100)

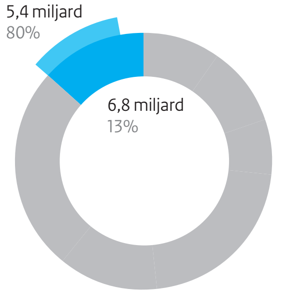
prestaties per taakveld 2007-2012

	jaarlijkse ontwikkeling in % productie	uitgaven	kostprijs
infrastructuur	-2,2	-0,5	1,7
economie	-3,1	-1,7	1,5
infrastructuur en economie	-2,8	-1,3	1,6

kosten per taakveld (in miljarden euro's)

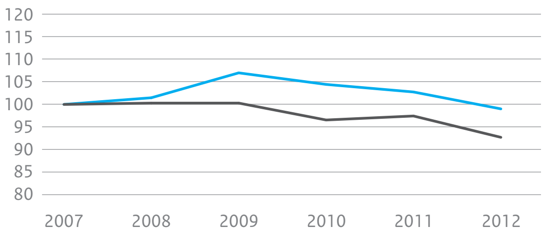
6.g Milieu en leefomgeving

aandeel in totale gemeentelijke uitgaven, in miljarden euro's en als percentage

sectorspecifieke inkomsten, in miljarden euro's en als percentage van sectorspecifieke uitgaven

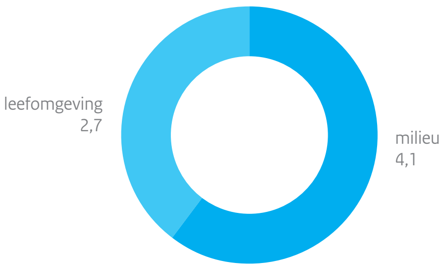
prestaties 2007-2012 (indexcijfers, 2007=100)

prestaties per taakveld 2007-2012

	jaarlijkse ontwikkeling in %		
	productie	uitgaven	kostprijs
milieu	-0,3	-0,1	0,2
leefomgeving	-3,2	-0,4	2,9
milieu en leefomgeving	-1,5	-0,2	1,3

kosten per taakveld (in miljarden euro's)

6.g Milieu en leefomgeving

De bemoeienis van gemeenten met milieubeheer is weinig veranderd. Bij de onderliggende voorzieningen zien we wat meer beweging, met een kostprijsdaling bij beheer van milieukwaliteit (dalende uitgaven) en lichte stijgingen bij riolering (sterker stijgende uitgaven) en reiniging (sterkere daling productie). De uitgaven en productie op het terrein van ruimte en wonen lopen met name in 2009 sterk uiteen. Dit houdt verband met sterk stijgende uitgaven voor regulering en toezicht en sterk stijgende uitgaven voor ruimtelijke ordening. In de jaren daarna lopen uitgaven en productie weer in de pas. Dit leidt per saldo wel tot een kostprijsstijging.

Maten voor gemeenten is een signaleringsinstrument

De aanpak die in dit rapport is ontwikkeld, moet vooral worden gezien als een signaleringsinstrument. Waar verschillen optreden in de ontwikkeling van taken en middelen die niet redelijkerwijs zijn te verklaren uit productiviteitsontwikkelingen, is nader onderzoek vereist. Zulke discrepanties komen aan het licht bij de berekening van relatieve kostprijzen. Als deze zeer sterk toenemen, kan dat duiden op inefficiënties, maar ook op toegenomen kwaliteit, toegenomen kosten van ingezette middelen, toenemende complexiteit van de werkzaamheden of veranderingen in de regelgeving. Bij de uiteindelijke beleidsvorming moeten daarom bij de monitoring van de gemeentelijke prestaties ook gedegen kennis van de betrokken taakvelden en kwalitatieve overwegingen worden betrokken.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) geeft inzicht in de relatie tussen gemeentelijke prestaties en gemeentelijke uitgaven op macroniveau, in opdracht van de directie Bestuur, Democratie en Financiën van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. *Maten voor gemeenten 2014* is een actualisering van de rapportages, die vanaf 2002 zijn verschenen.

Maten voor gemeenten 2014
Prestaties en uitgaven van de lokale overheid in de periode 2007-2012
Evert Pommer, Ingrid Ooms, Saskia Jansen

SCP-publicatie 2015-6
xxx p., € xx,-
ISBN 978 90 377 0738 0

Verkrijgbaar in de boekhandel en via **www.scp.nl**.
Op deze site kunt u ook gratis de publicatie als pdf-bestand downloaden.

factsheet: Evert Pommer, Ingrid Ooms, Saskia Jansen
vormgeving: bureau Stijlzorg, Utrecht
foto voorzijde: © ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ (Dienst Burgerzaken in het stadsdeelkantoor aan de Leyweg, Den Haag)